

Víctor Català | paper de vidre

Víctor Català

Víctor Català, Caterina Albert (l'Escala, 1869-1966), «portà una vida reclosa i no abandonà mai la seva localitat», segons l'Enciclopèdia Catalana i uns quants manuals escolars. Altres fonts afirmen que viatjà per Europa, sobretot a Itàlia; que alternà l'Escala i Barcelona a partir de l'any 1904; que coneixia els barris baixos com el palmell de la seva mà; que llegia quatre llengües i intimava amb altres tantes literatures. Sota pseudònim masculí per poder escriure en pau sobre aspectes i situacions de la vida considerats escabrosos, es dona a conèixer el 1898 amb el monòleg teatral *La infanticida*. Entre el 1901 i el 1907 surt la part més celebrada de la seva obra, *Drames rurals*, *Omrívols*, *Caires vius* i *Solitud*. Ve després un silenci de deu anys, durant el qual el jove grup dels Noucentistes s'imposa des de les instàncies del nou poder cultural i condemna aquells que no combreguen amb les seves idees, com ara la sempre insurrecta Caterina Albert. El 1918 comença la publicació per entregues d'*Un film (3.000 metres)*, novel·la immediatament desqualificada per la crítica com una obra en què l'autora emprèn «camins errats i arbitraris». Aquesta vegada el silenci de Caterina Albert dura un quart de segle, fins que treu *Vida molta* (1950) i *Jubileu* (1951). Són les darreres obres d'una autora que ha donat a les lletres catalanes algunes de les seves peces més originals i més grans.

Club Editor publicarà tots els contes de Víctor Català en quatre volums. El 21 de març n'arriba el primer volum a les llibreries —que recull els contes escrits al tombant dels cinquanta, quan l'autora tenia prop de vuitanta anys i la ironia envellida com un bon vi—, i a *Paper de vidre* us n'avancem un perquè no deixarem escapar mai

l'oportunitat d'oferir un conte seu als nostres lectors.

Honni soit qui mal y pense

Els que enraonaven amb ell el tractaven, per modos, de Nando Masllorens; però, de darrera, tothom el coneixia pel Xec-Xec, perquè parlava molt de pressa, sacsejava les paraules i, de tant en tant, quequejava una mica.

En Nando —Ferran, de nom de fonts— era un atribolat i un entremès, se ficava en tot, en tot hi deia la seva i sempre sa veu era la que més s'oïa a ca la Rosa (la taverna de baix), a cal barber i a les treballades on anava de llogat. El seu veí de casa, l'Oriol, que venia a ésser la creu d'aquella medalla, home seriós i reposat, solia dir al de l'altra banda de carrer:

—M'atabala... no calla mai, com si li donessin corda... El sento de bell matí, quan s'aixeca, el sento quan està menjant, el sento quan faig la migdiada... És el meu flagell!

I l'altre solia contestar, amb mofa ponderativa:

—Oh, i que toca el cel amb les dents... de tot en sap més que una llevadora...

—Li ve de regalia... Ja el seu pare era així i el seu avi també...

Cosa natural; en Nando Masllorens era d'idees —lo que ell entenia per idees— exaltades... Un poc menjacapellans... quan els capellans estaven lluny i no podien oir-lo... Un poc malmirros dels mossos d'esquadra, d'ençà que aquestos, una vegada, li havien confiscat i enviat a l'Asil un cistell de raïms que duia i que no va saber explicar d'on l'havia tret, ell que no tenia vinya; una mica reticent quan al·ludia a l'amo de Torre-Roja —la hisenda on amb més freqüència anava de jornal·ler— i a tots els amos, en general... “que eren uns botxins pel pobre i es xuclaven, com les samarugues, la sang del treballador...”

—Tot plegat, aigua de borratges... —solia dir, quan li referien les enraonies del Xec-Xec, mossèn Ramon Parladé, el senyor rector de la parròquia—. Tot se n'hi va en vèrbola... és la seva vàlvula d'escape... però, de fons, un tros de pa beneït —Déu me perdó la comparança!—, incapaç de matar un mosquit...

Però, tanmateix, no seria tan manso com suposava el senyor Rector, segons es pogué veure en esclatar la revolta, car el Xec-Xec va ésser el primer d'arborar la bandera vermella —un cobrellit de la taverna de baix— i fer-la espetegar, fantasiosament, pels carrers, i el que més denúncies llançà, des del balcó de la casa de la vila, contra els carques, o sigui la gent de dretes, agavellant, en bloc, amb semblant denominació, tota la que concorria a la taverna de dalt —contrària de la de baix—, la que tenia, en propietat, quatre pams de terra, i la que, quan ell, els dissabtes, perorava a la barberia, amb l'excusa de que tenia feina, el deixava amb la paraula a la boca.

També fou ell un dels qui, formant part d'un escamot d'incendiàries, anà a calar foc a la Capella del Socors, si bé no es va poder comprovar, amb absoluta certesa, la sospita de que fos també el qui posà en la boca del Sant Crist el caliquenyo que s'hi va veure

durant tres dies; els tres dies que trigaren a fer estelles, a cops de destrat, de la santa relíquia, després d'haver-la arrossegada fins a l'era de Mainoví.

En una paraula: el Xec-Xec fou un dels més entusiastes i baladrers herois d'aquelles luctuoses jornades. A cada punt entrava i sortia del Comitè; acudia a tots els saqueigs que es practicaven, sistemàticament, amb fervors de ritu, en les cases dels carques; se'l veia sempre i a tot arreu a un temps i s'oïa sense parar el sacseig estrident de la seva veu, com si hi hagués al món, no un, sinó una dotzena de Xec-Xecs en alt i pes.

El veí seriós i reposat digué, qualque volta, amb certa angúnia planyívola:

—Es diria que grilla, com les cebes amb la pluja... Vagi jo on vagi, sempre me l'ensopego entre peus...

Això no obstà, amb tot, perquè, quan les coses mudaren de jaient i començà a dir-se, amb esglai reconcentrat o visible: “Ja són a tal banda!...”, “Ja han arribat a tal altra!...”, en Nando Masllorens, amb la seva diligència característica, però llavors en silenci, talment com si per miracle li haguessin escapçat la llengua, portés a casa, a les primeres de canvi, un tros d'imatge socarrimada que va treure no se sabia d'on, la posés sobre la taula de la cambra i hi tingués encesa als peus, de dit i de nit, una xinxeta, amb les resquícies de la llàntia del Santíssim i que, poc després, quan les noves foren ja francament alarmants, arrambés el pa i el vi, un potet d'anxoves i un os de pernil que tenien al rebost i pités, delerós —i també un dels primers—, cap a França. Quan la dona, tornant de manllevar a una cosina una xicra d'oli per a les sopetes del nen, no trobà en la casa més que aquest, plàcidament adormit en el seu bressol, i les portes forana i del pati obertes de bat a bat, hi mancava l'home, un gaiato de lledoner, una camisa i uns calçotets —els més nous de l'armari—, les alforges de quan anaven a veremar a fora i trenta-vuit rals, que era tot el capital que tenien a la calaixera.

Estranyada, va preguntar al veí del costat:

—¿Que sabríeu, Oriol, on se n'és anat en Nando, tan d'hora?

El veí contestà, amb la seva seriesa de costum:

—Me sembla, noia, que si l'has perdut blanc, l'hauràs de cercar negre... Tantost has eixit tu de casa, pel finestró del celler l'he vist que, de got de got i mirant, arter, d'una banda a l'altra, s'esmunyia, per darrera, amb un gros farcell al muscle... No es poden fer mals pensaments, està clar, mes, per les senyes que duia, sospito que ha tirat cap als viarons de la muntanya...

La dona es donà una gran patacada a la cuixa.

—Sempre m'ho vaig pensar, que en faria una! Molt garlar, molt garlar, i és pitjor que una gallina...

—¿Què vols fer-hi, filla meva? Uns neixen per llonzetes de porc, altres per bunyols de vent... *Destinos* de les persones!...

* * *

Passà un mes i un altre mes, passà un any i un altre any, sense que se sapigués res del Xec-Xec... fins que un dia, a la baixa hora, trucaren a la porta...

La dona tenia recel d'obrir... Que encara corria molta mala gent, molta deixia de la guerra... i se'n sentien contar tantes de grosses i de petites!... Però, banda allà de la porta, una veu va fer:

—Obriu, si us plau... Us duc memòries del vostre home.

La dona va obrir; un bergantàs, tot pelut, amb aires de captaire i les espartenyas ben esfilagarsades, li donà les bones tardes...

—Vinc d'una mica més amunt de Perpinyà... Érem una colla d'aquí... Jo treballava a la carretera, amb el vostre home... Me n'he afartat, d'aquella vida i me n'he vingut... Si em volen agafar que m'agafin i si em volen penjar, que em pengin, però jo, allà dalt, no hi torno...

—¿I... ell? —féu, angoixosament, la dona.

El captaire estossejà... —Atxem!... Atxem!...— I, a la fi, va confegir una mica embulladament:

—Ell... com a bé, està bé... Ha sabut arranjar-se... Em va dir: —Si vas a Espanya, mira de passar pel poble i dóna memòries a la dona...— He fet una bella rodada, per arribar fins aquí... Quins camins, Déu de Déu!... Hi he deixat les espartenyas... —i es guaità, desolat, les filagarses que duia als peus.

La dona, tota preocupada, el mirava de fit a fit.

De cop, semblà decidir-se a abocar quelcom que li dansava entre cella i cella:

—I... ell... ¿quins intents porta?... ¿Pensa... venir, també?

El captaire estava interdit.

—Veureu... venir... Ara com ara... Em sembla... —Vacil·lava. De repent, sobtat per una idea lluminosa que acabés d'acudir-se-li, tancà, amb decisió—: Com ell sempre ens contava que n'havia fetes de seques i de verdes... ¿sabeu?...

—Ui, sí!... Moltes, moltes!... —confessà la dona; i, animada, com si acabés de treure's un pes de sobre, féu fer pa-i-beure al captaire i li allargà un parell d'espartenyas velles.

—Si us fan peça... Són les que va deixar en anar-se'n, però... si no ha de tornar...

El captaire agrái el present i el pa-i-beure i, després d'haver reposat, passà la porta i la seva imatge espellifada va dissoldre's en el misteri de la nit bruna...

* * *

Passaren altres mesos i altres anys... I una altra nit tornaren a trucar a la porta de cal Xec-Xec... La dona ja no era poruga com abans... El temps i els homes s'havien anat

aquietant de mica en mica i ella ja no havia de mendicar una xicra d'oli per amanir les sopetes del nen... Mes, encara, en recordança d'altres dies, seguia tenint, tant de dia com de nit, la xinxeta encesa als peus de la imatge socarrimada...

Va obrir, doncs, la porta sense temença, però tantost l'havia oberta, reculà entrada endins, llançant un xiscle. Que en la llinda de la porta hi havia un altre home, un xic més barbut, però un xic menys esfotrassat que el primer i portant una criatura de cada mà.

—Tu! —féu ella.

—Sí, jo... Tenia enveja de tornar a casa... ¿Què hi fèiem ja, allí, jo i els nens, després de...?

—¿Els... nens? —féu la dona, fixant-se en els que l'home tenia a banda i banda.

Ell abaixà el cap...

—Són meus... Perdona'm... Però... un home sol... ¿què hi fa, al món?... I ara, morta ella... No els podia pas deixar desemparats... ¿Comprends?... Un fill és un fill...

—Però el d'aquí... bé vas deixar-lo... —féu ella, sense aixecar els ulls.

—Era jove, aleshores, i no tenia seny... Però ara... he corregut món... he agafat experiència... —I, després d'un punt de suspensió, repetí, amb humilitat, la pregunta—: ¿Em perdones?...

No enraonava seguit, seguit, com abans, ni sacsejava tant les paraules, però feia una cantarella estranya, forastera... Tot plegat, amb aquella barbota, pareixia un altre home...

—I si et perdono... ¿què?... —preguntà ella, indecisa.

Ell aixecà vivament el cap, de sobte escotorit.

—Si em perdones, viurem aquí... amb tots els nens... Jo he dut diners de França...

—¿Amb... tots els nens? —féu ella, encara rumiosa.

—Sí... amb tots... ¿i doncs?...

Una altra pausa. Ell burxà, ansiós:

—¿Què hi dius, Riteta?...

Ella va fer, lentament, a mitja veu:

—És que jo també...

—¿Què?...

—...També... en tinc un...

Ell va riure.

—Prou que ho sé, dona... En Miquelet!

—...no... Un altre.

La mirava, encantat, sens acabar d'entendre-la...

Ella semblà que recités una lliçó:

—Veuràs... Una dona sola... ¿què hi fa, al món?... I bé tenia de donar menjar al petit...

* * *

Llegidor amic:

¿Fou que recularen temps enllà, vers les èpoques originàries, en què no s'havien inventat encara per a les ànimes senzilles els paranys de les convencions, o bé que saltaren, d'una gambada, cap als temps a venir, durant els quals hagin aquelles pogut passar de moda i no constitueixin, en relació a certa mena de problemes, cap nosa insalvable?...

Tal volta Hollywood podria actuar d'àugur...

Jo sols puc dir-te que, ara com ara, el Nando Masllorens i la seva muller, Xec-Xecs per mal nom, viuen en santa pau i harmonia, enronrats dels quatre fills, els quals mengen com un mal gra i ja van a estudi.

En Nando, en mostra de recobrament de la seva plena personalitat, torna a quequejar i a bestraure en totes les converses, així en la taverna de baix com en la barberia i en les treballades.

Àtic de Montflorit, deu-dotze del 12 setembre de 1948

Avançament editorial per gentilesa de [Club Editor](#)

1

Víctor
Català

Tots els contes

Jubileu | Vida molta

CLUB EDITOR